

Opgesteld door: Anne Luc van der Vegt (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: beleidsadviseur bij een scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs
Referentie: Kennisrotonde. (2016). *Is er in Nederland onderzoek gedaan naar de relatie tussen samenwerking door een school met de ouders van de leerlingen en de leerresultaten van de leerlingen?* (KR.013). Den Haag: Kennisrotonde.

21 maart 2016 - update 21 december 2018

Vraag

Is er in Nederland onderzoek gedaan naar:

- a) de relatie tussen samenwerking door een school met de ouders van de leerlingen en de leerresultaten van de leerlingen?
- b) de randvoorwaarden voor effectieve samenwerking in relatie tot de achtergrond van de ouders (met name de niet-westerse achtergrond)?

Aanleiding om deze vraag te stellen is de vraag van een schooldirecteur over de noodzaak van samenwerken met ouders.

Kort antwoord

Ouderbetrokkenheid thuis is gericht op het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen. Samenwerking tussen ouders en school die erop gericht is de thuisbetrokkenheid te vergroten, biedt de beste kans op betere leerresultaten. Dit blijkt uit internationaal onderzoek en ook uit onderzoek dat in Nederland is uitgevoerd. Effecten van ouderbetrokkenheid zijn groter naarmate de sociale status van ouders lager is. Daarbij is het wel een voorwaarde dat de school deze ouders als serieuze gesprekspartners ziet. De relatie tussen ouderbetrokkenheid en leerresultaten is complex, zo veranderen bijvoorbeeld kenmerken van effectieve ouderbetrokkenheid naarmate kinderen ouder worden. Niet alleen feitelijke samenwerking, maar ook de houding en verwachtingen van leraren doen ertoe, blijkt uit Nederlands onderzoek. Ouders met een laag opleidingsniveau voelen zich meer betrokken dan veel leraren denken.

Toelichting antwoord

Vormen van samenwerking tussen ouders en school

Samenwerking tussen ouders en school, in het algemeen aangeduid als FamilySchool-Partnership (FSP) of educatief partnerschap, bestaat in verschillende vormen (Beek, Van Rooijen & De Wit, 2007; Epstein, 1992; Vogels, 2002). We maken onderscheid in:

- Ouderbetrokkenheid thuis (samen lezen, helpen bij huiswerk, praten over school)
- Contact tussen leraren en ouders (elkaar informeren, verwachtingen uitspreken, de voortgang van de kinderen bespreken, nieuwsbrieven versturen en lezen)
- Betrokkenheid op school (ouderparticipatie) (informele participatie: vrijwilligerswerk op school) (formele participatie: bestuurlijke participatie, inspraak)

Bij het bespreken van relevant onderzoek focussen we op de ouderbetrokkenheid thuis. Die is er namelijk op gericht een stimulans te zijn voor de ontwikkeling van de leerlingen.

Effecten van ouderbetrokkenheid, internationaal en in Nederland

Niet alle vormen van ouderbetrokkenheid zijn even effectief. Van ouderbetrokkenheid thuis kunnen we meer verwachten dan van ouderbetrokkenheid op school. Dat wordt duidelijk uit enkele overzichtsstudies die kort na 2000 werden gepubliceerd. In een overzicht geeft Carter (2003) een aantal bevindingen betreffende effecten van ouderbetrokkenheid uit studies uit de periode 1994- 2001. In het kort:

- Thuisbetrokkenheid sorteert sterker effect dan betrokkenheid op school;
- Ouderbetrokkenheid heeft positieve effecten op leerlingenuitkomsten in basis- en voortgezet onderwijs;
- De effecten van verschillende soorten van ouderbetrokkenheid varieert naarmate leerlingen ouder worden. Jonge kinderen hebben meer baat bij concrete hulp, ouder kinderen zijn gebaat met vertrouwen.

Ook in andere overzichtsstudies (b.v. Desforges en Abouchaar, 2003) wordt geconcludeerd dat de effecten van thuisbetrokkenheid het belangrijkste zijn. Effectieve activiteiten zijn bijvoorbeeld samen lezen, bezoek aan bibliotheek, het doen van educatieve spelletjes met cijfers en letters, rijmen en zingen. Verder is ouderbetrokkenheid vooral effectief als deze het positieve zelfbeeld van de leerling versterkt. Ouders kunnen dat positief beïnvloeden door bijvoorbeeld het uiten van hoge verwachtingen.

Door de Radboud Universiteit is in 2013 een overzicht gepubliceerd van empirische studies, waarmee het effect van ouderbetrokkenheid op leerlingen is gemeten (Bakker et al., 2013). Ook hier luidt de conclusie dat vooral de betrokkenheid van ouders thuis een belangrijke bijdrage levert aan de ontwikkeling van hun kinderen. De positieve effecten van thuisbetrokkenheid zijn gevonden voor leerlingen van verschillende

leeftijden: in de voor- en voerschoolse periode, tijdens de basisschool en tijdens het voortgezet onderwijs (Bakker et al., 2013, p. 21, 26, 27).

In een grootschalige review uit 2018 wordt een overzicht gegeven van wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen ouderbetrokkenheid en leerresultaten (Boonk, Gijsselaers, Ritzen, & Brand-Gruwel). Ook deze review laat zien dat resultaten rondom thuisbetrokkenheid eenduidiger positief zijn dan onderzoeksresultaten rondom betrokkenheid op school.

Uit de review wordt duidelijk dat ouderbetrokkenheid (met name thuis) inderdaad gerelateerd is aan leerresultaten van leerlingen, maar de relatie is niet zo sterk als tot voor kort gedacht werd. De meeste effecten zijn klein tot gemiddeld. De meest consistente en sterkste relatie met leerresultaten in de review is de factor hoge verwachtingen en aspiraties van ouders. Deze factor wordt gerelateerd aan leeruitkomsten in lezen, rekenen en cijfers van kinderen, onafhankelijk van SES of etniciteit.

De review benadrukt de complexiteit van de relatie tussen ouderbetrokkenheid en leerresultaten op diverse manieren. Ten eerste lijkt de relatie verschillend te zijn voor kinderen van verschillende leeftijden. Daarnaast lijkt de relatie te verschillen voor verschillende etnische groepen. Tot slot lijkt de relatie wellicht meer indirect te zijn dan direct. Op deze drie punten gaan we hieronder kort in.

1. Leeftijd

Ouderbetrokkenheid wordt niet minder belangrijk als kinderen ouder worden, maar de vormen van ouderbetrokkenheid veranderen. De review benoemt positieve factoren voor verschillende leeftijdsgroepen. Voor basisschoolleerlingen hangen de volgende factoren positief samen met leerresultaten: hoge verwachtingen en aspiraties van ouders, academische aanmoediging en ondersteuning, het bieden van een geschikte omgeving en materialen die leren ondersteunen, autonomie ondersteunende hulp bij het huiswerk, en tot slot leesactiviteiten thuis. Voor middelbare scholieren komen de volgende factoren naar voren uit de literatuurstudie: hoge verwachtingen en aspiraties van ouders, waarderen van academische prestaties en versterken van leren thuis, academische aanmoediging en ondersteuning en educatieve discussies tussen ouder en kind.

De review benoemt ook factoren die negatief, dan wel niet gerelateerd zijn aan leerresultaten voor beide leeftijdsgroepen. Voor basisschoolleerlingen zijn dit: academische druk, hulp met huiswerk en controle van huiswerk. Voor middelbare scholieren zijn deze factoren: academische druk, ouderlijke controle, ouderlijke 'bemoeienis' met huiswerk, huiswerkgerelateerde conflicten, nakijken van huiswerk, controle van huiswerk, en hulp met huiswerk.

Duidelijk wordt dat er een aantal factoren over tijd hetzelfde blijven. Zo lijkt het hebben van hoge verwachtingen en het creëren van een comfortabele omgeving voor kinderen waarin ze hun academische motivatie kunnen ontwikkelen op manieren die

niet opdringerig of controlerend zijn, op alle leeftijden belangrijk te zijn. De verandering in effectieve ouderbetrokkenheid als kinderen ouder worden ligt vooral in het volgende. Directe betrokkenheid, zoals begeleiden in leren (bijvoorbeeld samen lezen/samen leren) en actieve betrokkenheid op school lijkt het meest gunstig te werken bij jongere kinderen, terwijl het bij oudere kinderen belangrijker is dat ouders condities creëren waarin academisch succes bevorderd wordt.

2. Etniciteit

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat de relatie tussen ouderbetrokkenheid en leerresultaten niet hetzelfde is voor verschillende etnische groepen. Hoewel sommige factoren voor leerlingen van alle etniciteiten op eenzelfde manier bijdragen (bijvoorbeeld hoge verwachtingen/aspiraties), hebben gedragsmatige vormen van betrokkenheid verschillende effecten voor verschillende etnische groepen. Het is echter nog onduidelijk welke ouderbetrokkenheidsactiviteiten de leerresultaten precies beïnvloeden voor elke etnische groep.

3. Indirecte effecten

Tot slot komt naar voren uit de review dat ouderbetrokkenheid wellicht niet direct gerelateerd is aan leerresultaten, maar dat ouderbetrokkenheid een indirecte bijdrage levert aan leerresultaten, door de invloed op andere uitkomsten, zoals motivatie, houdingen en leerstrategieën.

Nederlands onderzoek

In het overzicht van Bakker en anderen (2013) en Boonk en anderen (2018) zijn ook enkele Nederlandse empirische studies opgenomen. Eén van de studies binnen het basisonderwijs laat zien dat het geven van mogelijkheden aan ouders om te participeren in het onderwijs van hun kinderen een positieve invloed heeft op de cognitieve ontwikkeling en prestaties van kinderen en op de attitudes van ouders ten opzichte van school (Driessen, Smit & Slegers, 2005). In een ander onderzoek zijn effecten het duidelijkst geconstateerd op taalgebied. Bij jongere kinderen was het effect groter dan bij oudere kinderen van de basisschool (Kloosterman et al., 2011). In onderzoek binnen het voortgezet onderwijs zijn positieve effecten gevonden van thuisbetrokkenheid op de prestaties en de houding ten aanzien van wiskunde (Ahmed, 2010).

Randvoorwaarden voor betrokkenheid van ouders (met een niet-westerse achtergrond)

Aangezien we vooral van 'thuisbetrokkenheid' effecten mogen verwachten, zijn vooral studies naar het bevorderen van dit type ouderbetrokkenheid interessant. In de meta-studie van Jeynes (2012) wordt geconcludeerd dat het bevorderen van samen thuis lezen via ouderbetrokkenheidsprogramma's meer effect heeft dan de vrijwillige spontane activiteit van ouders op dit gebied. In minder mate geldt dat ook voor door scholen geïnitieerde huiswerkbegeleiding door de ouders. De aanpak bij huiswerkbegeleiding luistert nauw. Uit een Zwitsers onderzoek van Trautwein, et al. (2009) blijkt dat de intensivering van de huiswerkbegeleiding ook negatief kan

uitpakken. Als oorzaak wordt gegeven dat meer controle de autonomie van leerlingen aantast.

Ouderbetrokkenheid was in Nederland lange tijd vooral gericht op gezinnen met een sociaal-economisch zwakkere positie. Bekende wetenschappers zoals de Franse socioloog Bourdieu, de Amerikaan Coleman en de Brit Bernstein hebben daar het wetenschappelijke fundament voor gebouwd (Bakker et al., 2013, p. 7). Nog steeds worden scholen geconfronteerd met de kloof tussen thuis- en schoolcultuur als het gaat om gezinnen met een lage sociaal-economische status. Hoopgevend is dat onderzoek laat zien dat de effecten van ouderbetrokkenheid groter zijn, naarmate de sociale status van de ouders lager is. Een reden daarvoor kan zijn dat hogere milieus over allerlei compensatiemogelijkheden beschikken bij een lage mate van ouderbetrokkenheid, vanwege het culturele en sociale kapitaal in de omgeving van het kind. Een andere, gerelateerde reden daarvoor is dat bij deze groepen nog veel winst te boeken is met betrekking tot de ontwikkeling van kinderen door de ouderbetrokkenheid te bevorderen (Bakker et al., 2013, p. 34; Willemse, Vloebergh, de Bruïne, & van Eynde, 2016). Zijn er randvoorwaarden voor effectieve ouderbetrokkenheid die in het bijzonder gelden voor deze ouders? Het literatuuroverzicht van Smit, Sluiter en Driessen (2006) geeft antwoord op deze vraag. Op basis van internationaal onderzoek noemen zij de volgende condities voor ouderbetrokkenheid van 'moeilijk bereikbare' ouders:

1. Betrokkenheid van moeilijk bereikbare ouders staat hoog op de beleidsagenda;
2. School vraagt ouders naar belangen en wensen;
3. School ziet allochtone en laag opgeleide ouders als serieuze gesprekspartners;
4. Alle ouders, van verschillende achtergrond, werken samen aan ouderbetrokkenheid;
5. Focus is gericht op ontwikkeling van de leerlingen.

Naast de activiteiten is de houding van leraren ten opzichte van ouders belangrijk. Over het algemeen hebben leraren een positieve houding ten opzichte van ouders. Ze vinden de thuisbetrokkenheid van ouders erg belangrijk. Wel blijkt dat leraren met een 'middle class' achtergrond weinig kennis van en feeling met ouders uit lagere milieus hebben. Leraren onderschatten vaak de betrokkenheid van cultureel-etnische minderheidsgroepen (Bakker et al., 2013, p. 58). Door intensiever met deze ouders contact te onderhouden leren ze hun thuissituaties beter kennen.

Uit een grootschalige Engelse studie (Hampden-Thompson & Galindo, 2017) wordt duidelijk dat de positieve relatie tussen een Family-SchoolPartnership en leerresultaten beïnvloed wordt door de mate van oudertevredenheid over de school. Een combinatie van sterke school-familie relaties en een hoog niveau van schooltevredenheid zorgt voor betere leerresultaten. De studie benadrukt het belang van schoolbeleid en praktijken die relaties met families bevorderen en oudertevredenheid verbeteren.

Nederlands onderzoek

Een Nederlandse studie (Bakker, Denessen & Brus-Laeven, 2007) laat zien dat niet alleen feitelijke samenwerking, maar ook de houding en verwachtingen van leraren ertoe doen. Veel leraren overschatten de betrokkenheid van hoger opgeleide ouders en hebben twijfels over de competenties van vooral ouders uit de lagere sociaal-economische milieus en ook die van allochtone ouders. Deze ouders zeggen zelf desgevraagd wel degelijk geïnteresseerd te zijn in de ontwikkeling van hun kinderen en over hen positieve verwachtingen hebben. Er kan sprake zijn van een mismatch in verwachtingen (Bakker, et al., 2004. p. 60). Zo zijn veel allochtone ouders vooral geïnteresseerd in de vorderingen van hun kind, terwijl de school de ouders vooral wil informeren over de onderwijsaanpak en het schoolsysteem.

Een studie in Nederland en België (Willemse et al., 2016) laat het belang zien van het goed voorbereiden van leraren op een FamilySchool-Partnership. Uit de studie komt naar voren dat voorbereiding van docenten op ouderbetrokkenheid in veel lerarenopleidingen een plek kent. Met name de communicatie met ouders krijgt veel aandacht. Uit de resultaten wordt echter ook duidelijk dat de voorbereiding van leraren in opleiding op ouderbetrokkenheid niet voldoende is volgens veel betrokkenen. Een goede voorbereiding van leraren is dus nog een uitdaging.

Geraadpleegde bronnen

- 1 Ahmed, W, Minnaert, A., Werf, G. van der & Kuyper, H. (2010). Perceived social support and early adolescents' achievement. The mediational roles of motivational beliefs and emotions. *Journal of Youth and Adolescence*. Vol. 39, no. 1, p. 36-46.
<http://link.springer.com/article/10.1007/s10964-008-9367-7/fulltext.html>
- 2 Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren daarbij kunnen vervullen. Nijmegen: Radboud Universiteit.
<https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2014/05/PROO+Leraren+en+ouderbetrokkenheid+Joep+Bakker+ea.pdf>
- 3 Bakker, J. Denessen, E. & Brus-Laeven, M. (2007). Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement. *Educational Studies*, Vol. 33, No 2, p. 175-190.
https://www.researchgate.net/profile/Eddie_Denessen/publication/263752654_Socio-economic_background_parental_involvement_and_teacher_perceptions_of_these_in_relation_to_pupil_achievement/links/543bc23e0cf204cab1db27a9.pdf
- 4 Beek, S., Rooijen, A. van & Wit, C. de (2007). Samen kun je meer dan alleen. *Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag/'s-Hertogenbosch: Q*Primair/KPC Groep.
- 5 Boonk, L., Gijsselaers, H. J., Ritzen, H., & Brand-Gruwel, S. (2018). A review of the relationship between parental involvement indicators and academic achievement. *Educational Research Review*, 24, 10-30.

- 6 Carter, S. (2003). The impact of parent/family involvement on student outcomes. Eugene, OR:CADRE.
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED476296.pdf>
- 7 Desforges, C. Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review. London: Dfes.
http://bgfl.org/bgfl/custom/files_uploaded/uploaded_resources/18617/Desforges.pdf
- 8 Driessen, G., Smit, F. & Slegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. British Educational Research Journal, Vol. 31, No. 4, p. 509-532.
https://www.researchgate.net/profile/Geert_Driessen/publication/228654074_Parental_Involvement_and_Educational_Achievement/links/0912f50f2c22d59d51000000.pdf
- 9 Epstein, J. (1992). School and family partnerships. In: M. Akin (Ed.) Encyclopedia of Educational Research, (6th edition), p. 1139-1151. New York: Macmillan.
- 10 Hoogeveen, K., & Schilder, J. (2016). Ouderbetrokkenheid van ouders met een kind in het eerste jaar vmbo. Pedagogiek, 36(3), 289-306.
- 11 Hampden-Thompson, G., & Galindo, C. (2017). School–family relationships, school satisfaction and the academic achievement of young people. Educational Review, 69(2), 248-265.
- 12 Jeynes, William. H. (2012). A meta-analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for Urban Students. Urban Education, 47(4) 706- 742).
<http://mnprek-3.wdfiles.com/local--files/research-studies/meta-analysis%20of%20parent%20inv%20programs.pdf>
- 13 Kloosterman, R., Notten, N., Tolsma, J., & Kraaykamp, G. (2011). The effects of parental reading socialization and early school involvement on children’s academic performance: A panel study of primary school pupils in the Netherlands. European Sociological Review, Vol. 27, No. 3, p. 291-306.
- 14 Smit, F., Sluiter, R. & Driessen, G. (2006). Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief. Nijmegen: ITS.
https://www.researchgate.net/profile/Geert_Driessen/publication/235963522_Literatuurstudie_ouderbetrokkenheid_in_internationaal_perspectief/links/0deec514d9464523ef000000.pdf
- 15 Trautwein, U., Niggli, A., Schnyder, I.,Ludtke, O. (2009). Between-teacher differences in homework assignments and the development of student’s homework effort, homework emotions and achievement, Journal of Educational Psychology, 101(1), 176-189.
http://doc.rero.ch/record/235692/files/34Trautwein_Niggli_Schnyder_Between.pdf
- 16 Vogels, R. (2002). Ouders bij de les. Betrokkenheid van ouders bij de school van hun kind. Den Haag: SCP.
- 17 Willemse, T. M., Vloeberghs, L., de Bruïne, E. J., & Van Eynde, S. (2016). Preparing teachers for family–school partnerships: a Dutch and Belgian perspective. Teaching Education, 27(2), 212-228.

Meer weten?

- o Bekijk ook [deze reviewstudie](#) over leraren en ouderbetrokkenheid

Onderwijssector

Primair onderwijs en voortgezet onderwijs

Trefwoorden

Ouderbetrokkenheid